

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 902/2020
02.12.2020. године
Београд

Врховни касациони суд у већу састављеном од судија: Звездане Лутовац, председника већа, Јелене Боровац и Драгане Маринковић, чланова већа, у парници тужила АА из ..., чији је заступник Славољуб Вељковић, адвокат из ... и ББ из ..., коју заступа Зоран Митић, адвокат из ..., против тужених ВВ, ГГ и ДД, сви из ..., чији је заједнички заступник Бојан Рајковић, адвокат из ..., ради утврђења ништавости уговора о доживотном издржавању, одлучујући о ревизијама тужила изјављеним против пресуде Апелационог суда у Нишу Гж 2117/2018 од 11.06.2019. године, у седници већа одржаној 02.12.2020. године, донео је

РЕШЕЊЕ

УКИДА СЕ пресуда Апелационог суда у Нишу Гж 2117/2018 од 11.06.2019. године и предмет враћа истом суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Основног суда у Пироту П 423/17 од 15.01.2018. године, ставом првим изреке, усвојен је тужбени захтев тужила и утврђено да је уговор о доживотном издржавању закључен између пок. ЂЂ бив. из ... као примаоца издржавања и сада пок. ЕЕ, бив. из ..., као даваоца издржавања, оверен пред Општинским судом у Пироту под Р бр.131/98 од 20.05.1998. године ништав и да не производи правно дејство. Ставовима другим и трећим изреке, тужени су обавезани да тужилама на име трошкова парничног поступка солидарно исплате износ од по 268.301,00 динара.

Пресудом Апелационог суда у Нишу Гж 2117/2018 од 11.06.2019. године, укинута је наведена првостепена пресуда и пресуђено тако што је одбијен као неоснован тужбени захтев тужила којима су тражиле да се према туженима утврди да је ништав уговор о доживотном издржавању закључен између пок. ЂЂ из ... као примаоца издржавања и пок. ЕЕ из ... као даваоца издржавања, оверен пред Општинским судом у Пироту Р бр.131/98 од 20.05.1998. године и да не производи правно дејство. Ставом другим изреке, тужиле су обавезане да туженима на име накнаде трошкова поступка солидарно исплате 844.620,00 динара.

Против наведене правноснажне пресуде донете у другом степену тужиље су благовремено изјавиле ревизије, обе због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Тужени су поднели одговор на ревизије.

Испитујући правилност побијане пресуде у смислу члана 408. ЗПП („Службени гласник РС“, бр.72/11, 55/14), који се у овом парничном поступку примењује на основу члана 506. став 2. истог закона, Врховни касациони суд је оценио да су ревизије дозвољене на основу члана 403. став 2. тачка 2. ЗПП и да су основане због погрешно примењеног материјалног права, услед чега је чињенично стање остало непотпуно утврђено. Осим тога, основано се у ревизијама указује да је другостепени суд доношењем побијане пресуде учинио битну повреду одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. у вези члана 8. ЗПП, што је било од утицаја на њену правилност.

Доношењем побијане пресуде није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности.

Према чињеничном стању утврђеном у првостепеном поступку, тужиље су ћерке сада пок. ЂЂ, а тужени су супруг и ћерке сада пок. ЕЕ, која је такође њена ћерка. Решењем Општинског суда у Пироту О бр.980/07 од 18.06.2008. године, прекинут је поступак расправљања заоставштине иза пок. ЂЂ (рођене 1917. године) и тужиље су упућене на парницу ради утврђења ништавости судски овереног уговора о доживотном издржавању који је закључен између пок. ЂЂ као примаоца издржавања и пок. ЕЕ као даваоца издржавања. Увидом у спис предмета Општинског суда у Пироту Р бр.131/98 утврђено је да је 20.05.1998. године сада пок. ЕЕ томе суду поднела захтев за оверу наведеног уговора о доживотном издржавању, који је и оверен истог дана 20.05.1998. године, а странке у уговору су лично потписане. Идентитет ЂЂ утврђен је на основу старе личне карте издате 05.12.1967. године. Ова лична карта је замењена новом 15.02.2000. године. На основу налаза и мишљења судског вештака графолога Јована Крстића и његовог исказа утврђено је да сада пок. ЂЂ, није својеручно потписала спорни уговор и то са вероватноћом од 99,1-99,99%, нарочито имајући у виду чињеницу да је она својевремено на записнику суда од 26.03.1980. године, у оставинском поступку вођеном иза смрти супруга, када је имала 53 године живота, оставила отисак прста уместо потписа, без констатације због чега није потписала тај записник, у смислу евентуалне повреде руке или неког другог оправдавајућег разлога. Био је мишљења да протек времена од тада па до овере оспореног уговора када је имала 81 годину живота, указује да се у међувремену она није могла описменити. По његовом мишљењу потпис на уговору о доживотном издржавању може бити потпис особе која има средњу школу и да потписи на током поступка достављеним писменима такође нису њени потписи. Из исказа тужиља и сведока ЖЖ и ЗЗ, утврђено је да је сада пок. ЂЂ била неписмена особа, док су тужени у својим исказима тврдили супротно. На основу налаза и мишљења судског вештака неуропсихијатра Зорана Ђорђевића и његовог исказа, утврђено је да према постојећој медицинској документацији нема елемената који би указивали да је у време овере

оспореног уговора сада пок. ЂЂ боловала од неког озбиљнијег душевног обољења, с тим што је дозволио могућност да уколико суд поклони веру исказима саслушаних сведока, да би се онда у тим околностима могао извести закључак да је тада била пословно неспособна. На основу исказа судског вештака неуропсихијатра Радета Панића, утврђено је да је он 2004. године прегледао сада пок. ЂЂ на захтев њених сродника, а везано за остваривање права на негу и туђу помоћ и да је у извештају навео оно о чему је информисан од лица која су је довела на преглед, а то је да је она од 1999. године испољавала конфузно понашање и дезоријентисаност, а у задњих годину дана, односно од 2003. године тоталну дезоријентисаност. Овакво понашање је он окарактерисао као старачку деменцију, објашњавајући да је тада обавио само преглед без увида у било какву медицинску документацију, због чега није могао да се изјасни о њеном здравственом стању у 1998. години. Из исказа сведока ИИ, адвоката, утврђено је да је он сачинио текст уговора о доживотном издржавању, да због протеча времена не може да се сети детаља, али зна да је пракса у његовој канцеларији била да се таква врста уговора не потписује, већ да се прочита његов садржај, а да се онда поднесе захтев суду и пред судијом који спроводи поступак овере и изврши потписивање таквог уговора. Сведок ЗЗ је поступала као ванпарнични судија у наведеном поступку овере уговора је објаснила да је пракса била да се идентитет уговорача утврди на основу личне карте, па чак и на основу старе – неважеће личне карте и да она у овом случају није лично познавала уговораче.

Полазећи од чињеничног стања, које је утврдио, првостепени суд је заузео правно становиште да је спорни уговор о доживотном издржавању ништав, на основу члана 70. Закона о облигационим односима (ЗОО) јер није био закључен и оверен на начин и под условима прописаним у члановима 167. и 168. Закона о ванпарничном поступку - ЗВП („Сл. гласник РС“, бр.46/95). Ово обзиром на то да је приликом овере у предмету Р 131/98 дана 20.05.1998. године, идентитет ЂЂ, утврђен на основу старе личне карте издате 1967. године, а да у тексту овере уговора није било наведено име једног сведока чије је присуство било потребно у складу са цитираним законским одредбама; будући да поступајућа судија није познавала учеснике у овом поступку. Наведени уговор је ништав и зато што је на уговору је потписана ЂЂ, за коју је на основу свих изведених доказа, а нарочито на основу налаза и мишљења судског вештака графолошке струке, утврђено да није била писмена особа, имајући у виду да тужена страна притом није приложила вештачење од стране другог судског вештака графолога. Следом свега изложеног је усвојио тужбени захтев тужиља закључивши да је уговор о доживотном издржавању ништав, на основу члана 195. Закона о наслеђивању („Сл. гласник РС“, бр.46/95) јер није био оверен од стране судије на начин прописан цитираним одредбама ЗВП-а.

Другостепени суд је отворио главну расправу и саслушао судског вештака неуропсихијатра Зорана Ћирића, па је оценом његовог налаза и мишљења и овог исказа, као и свих доказа изведених у првостепеном поступку, утврдио да је овај судски вештак био мишљења да постоји могућност да је пословна способност пок. ЂЂ била компромитована у време закључења уговора, узимајући у обзир податке који су дати доктору ... приликом прегледа у време сачињавања извештаја 2004. године, али да у недостатку медицинске документације до те године када јој је утврђена деменција и касније, да он апсолутно не може да се изјасни о њеном здравственом стању у релевантној

1998. години. Оценио је налаз и мишљење судског вештака графолога који није прихватио, закључујући да то није једини доказ на околност да ли је сада пок. ЂЂ била писмена особа јер је ту релевантну чињеницу (да је била писмена) утврдио оценом свих осталих изведених доказа, па и бројне документације која садржи потпис тог лица.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања, другостепени суд је оценио да је уговор оверен по процедури која важи за писмена лица, у поступку судске овере у складу са члановима 167. и 168. ЗВП-а. Заузео је правно становиште законске претпоставке да су правни послови предузети пред судом законити, јер у том ванпарничном поступку овере активну улогу има службено лице – поступајући судија, који упознаје учеснике поступка са њиховим обавезама, предочава им значај овог уговора и врши оверу њихових потписа у складу са цитираним одредбама закона, а све у сврху правне сигурности таквог уговора. Оценио је такође да је у конкретном случају поштована процедура из чланова 4. и 8. Закона о оверавању потписа, рукописа и преписа („Сл. гласник РС“, бр.39/93). Чињеница што је спорни уговор сада пок. ЂЂ закључила и оверила са личном картом којој је истекао рок важења нема утицаја на његову пуноважност јер то не представља битну повреду форме уговора у смислу члана 70. ЗОО. Поред тога, законска је претпоставка у смислу члана 11. Породичног закона и то да је свако лице са навршених 18 година живота пословно способно, па је зато на страни лица које тврди супротно био терет доказивања ове чињенице у смислу члана 231. ЗПП. Како тужиле нису доказале да њихова сада пок. мајка ЂЂ у време закључења и овере уговора о доживотном издржавању, није била пословно способна, а судски вештаци неуропсихијатријске струке Зоран Тирић и Рада Панић су били сагласни у томе да у ситуацији када не постоји медицинска документација за њу пре 2004. године (што је пет година након овере) због чега се не може са сигурношћу утврдити њено здравствено стање у релевантно време овере, закључио је да пословна неспособност сада пок. ЂЂ као примаоца издржавања у време закључења уговора није доказана. Следом тога је оценио да је писмени уговор о доживотном издржавању сачињен и оверен на начин описан цитираним одредбама ЗВП-а и да зато није ништав у смислу члана 195. Закона о наслеђивању.

Међутим, изложено становиште другостепеног суда се за сада не може прихватити. Пре свега зато што се у ревизији основано истиче да је другостепени суд доношењем побијане пресуде учинио битну повреду из члана 374. став 1. у вези члана 8. ЗПП, онда када није прихватио налаз и мишљење судског вештака графолога, са аргументацијом да није логичан, веродостојан и уверљив зато што је супротан бројној документацији која садржи потпис ЂЂ (на признаницама, рачунима од банке и назначеног уговора). У конкретној ситуацији, када није саслушао овог судског вештака, а из налаза и мишљења и његовог исказа датог пред првостепеним судом је утврђено да ови потписи нису били њени потписи, већ другог лица које се потписивало њеном именом и презименом и које има најмање средњу школску спрему. Налаз и мишљење неког судског вештака о конкретним чињеницама за које суд нема потребна стручна знања у смислу члана 259. ЗПП, може се разјаснити само прибављањем другог стручног мишљења из те области.

Иако постоји законска претпоставка да је поступање суда у поступку судске овере законито, не може се прихватити становиште другостепеног суда да тужилачка страна ову

претпоставку није довела у сумњу јер је напротив то учинила налазом и мишљењем судског вештака графолога, којим је доведено у сумњу поступање у поступку овере уговора о доживотном издржавању који је спроведен по процедури за писмена лица у смислу одредбе 167. ЗВП-а. Поред тога, пре него што приступи овери исправе, судија утврђује идентитет учесника на начин прописан у цитираним одредбама ЗВП-а, чије се одредбе (чл.166-174) сходно примењују у поступку потврђивања садржине исправе на основу члана 184. ЗВП о чему је реч у конкретном случају. Код чињенице да је наведени уговор оверен са личном картом издатом 1967. године, иако је ЋЋ (рођена 1917. године), у време овере имала 81 годину живота, а у време издавања те личне карте била старости 50 година живота, онда се основано поставља питање да ли је у тој ситуацији било потребно присуство и једног сведока идентитета да то потврди. У том контексту није без значаја и чињеница да је уговор гласио на ЋЋ, а да је потписан у скраћеној форми имена, потписника ЋЋ као примаоца издржавања, као што се то основано указује у ревизијама.

Такође, треба имати у виду да приликом потврђивања (овере) исправа о правном послу, као у конкретном случају, судија у смислу члана 172. ЗВП-а, испитује да ли постоји слободна и озбиљна воља учесника да се закључи тај правни посао, поготово када се имају у виду године живота примаоца издржавања, што судија процењује у сваком конкретном случају, а тиме се судови нису уопште бавили. На крају, иако је извршен увид у списе Општинског суда у Пироту Р 131/98 (о чему није сачињена службена белешка а спис није здружен овом спису) остало је неутврђено да ли је поступајући судија приликом овере поступио у смислу члана 195. став 1. Закона о наслеђивању и то констатовао на записнику (дужност судије је да пре овере странкама прочита уговор и примаоца издржавања упозори на правне последице закључења истог), што је од значаја за оцену његове пуноважности.

Зато ће у поновном поступку, другостепени суд поуздано утврдити све релевантне чињенице на које је указано овом одлуком, како би донео правилну одлуку у овој правној ствари.

Како одлука о трошковима поступка зависи од исхода одлуке о главној ствари, то је и она укинута.

Из изложених разлога, Врховни касациони суд је на основу члана 415. став 1. и 416. став 2. ЗПП, одлучио као у изреци решења.

Председник већа - судија
Звездана Лутовац,с.р.

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић